

Estratègia del Patrimoni Històric d'FGC

IX Jornada Patrimoni Històric Ferroviari de Catalunya

Museu del Ferrocarril de Catalunya

Vilanova i la Geltrú

27 d'octubre del 2021

Índex

1. Antecedents
2. Objectius de l'Estratègia del Patrimoni d'FGC
3. El patrimoni històric d'FGC
4. Béns mobles
5. Béns immobles
6. Documentació
7. Espais expositius
8. Actuacions
9. Actuacions destacades

1. Antecedents

Dins del marc legal, FGC té la responsabilitat social empresarial de preservar i gestionar el seu patrimoni cultural, incloent tots aquells béns mobles o immobles amb valor històric, arquitectònic, documental, bibliogràfic i tècnic.

Així doncs, FGC recull dins les seves línies estratègiques la necessitat de preservar i posar en valor el patrimoni històric.

L'Agenda 10/30 d'FGC inclou el patrimoni com a un dels 10 àmbits d'actuació, i estableix que la prioritat d'FGC en aquest àmbit és doble:

- Garantir la preservació dels actius patrimonials per a futures generacions
- Posar en valor aquest patrimoni des d'una perspectiva cultural i pedagògica, molt vinculada al territori i potenciar la seva difusió en l'àmbit acadèmic, ferroviari i a la ciutadania en general.

2. Objectius

Els principals objectius que preveu abordar la nova Estratègia del Patrimoni d'FGC són:

- Identificació i ordenació del nombrós i divers patrimoni històric d'FGC
- Preservació adequada del patrimoni
- Posada en valor del patrimoni com a eina pedagògica i com a instrument potencialment generador d'activitat econòmica al seu entorn

La "Cotxera de Rubí", davant de l'antiga estació de Rubí, on es preserven vuit vehicles històrics de la línia Barcelona-Vallès.

3. El patrimoni històric d'FGC

El patrimoni històric d'FGC es compon de tres grans conjunts:

4. Béns mobles

Material mòbil

- Al catàleg de material mòbil històric d'FGC s'hi inclouen 79 vehicles de diverses tipologies.
- Estan preservats a cotxeres (Rubí, Ribes Vila, Clot del Moro), estacions (Pl. Espanya, Monistrol Vila, Manresa Alta), al COR de Rubí, al COM de Martorell i a l'exposició de La Pobla de Lillet.
- Actualment no estan declarats bé cultural d'interès nacional (BCIN) però es preveu que s'iniciïn els tràmits prouperament per alguns dels vehicles.
- Actualment, els trens històrics en estat de funcionament comercial són tres:
 - Unitat tipus 400 a la línia Barcelona-Vallès (recentment reparat i restaurat)
 - Cotxe saló al cremallera de Núria
 - Funicular de Gelida (recentment reparat i restaurat)

Maquinària, instal·lacions i objectes diversos

- Es tracta de centenars d'objectes diversos. Amb les tasques de preparació del Web del Patrimoni d'FGC s'ha fet un primer inventari parcial, amb vocació de ser en un futur un catàleg dels objectes mostrats a les diverses exposicions permanents d'FGC.

4. Exemples de material mòbil

Unitat 400 Línia B-V (Granota)

Locomotora de vapor 106

Cotxe saló del Cremallera de Núria

Aeri Sant Jeroni

Funicular de Gelida

5. Béns immobles

Es disposa d'infraestructures, edificis i instal·lacions històriques d'FGC inventariades per la Fundación de los Ferrocarriles Españoles i per l'Agència Catalana de Patrimoni Cultural.

Exemples destacables:

Infraestructures

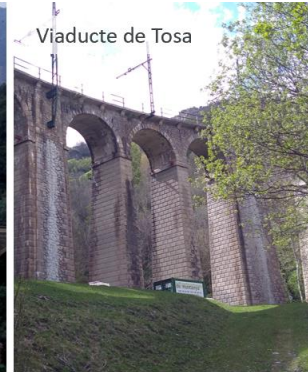
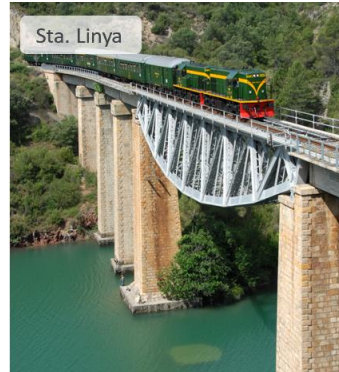
Túnel antic de St. Gervasi (B-V)
Túnel 4 o de Vallvidrera (B-V)
Pont de la Bauma (BCIL) (L-A)
Túnel 3 o de Porte (LPS)
Viaducte de Santa Linya (LPS)
Viaducte de Tosa (R-N)
Viaducte del centenari (M-M)
Pont del Llobregat (FTAL)

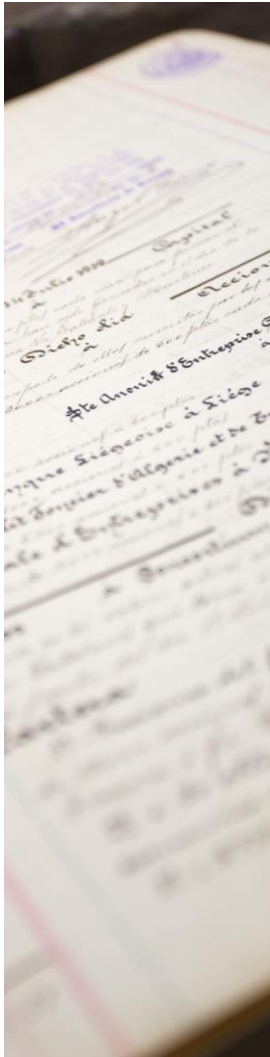
Edificis

Naus bessones Pl. Catalunya (B-V)
Estació Vallvidrera Superior (BCIL) (B-V)
Estacions de Les Planes, Valldoreix (BCIL) i Bellaterra (B-V)
Subcentrals de Sarrià i de Sant Cugat (B-V)
Estació antiga de Martorell Enllaç (L-A)
Estació de Balaguer (LPS)
Estacions de Ribes Vila (BCIL), Queralbs (BCIL) i Núria (R-N)

5. Exemples d'edificis i viaductes

6. Documentació

Documentació històrica

- FGC conserva més de 2.000 caixes d'arxiu amb documentació inventariada: prop de 2 milions de documents històrics. Està en curs el procés de digitalització i de localització definitiva per a la seva preservació.

Fotografies

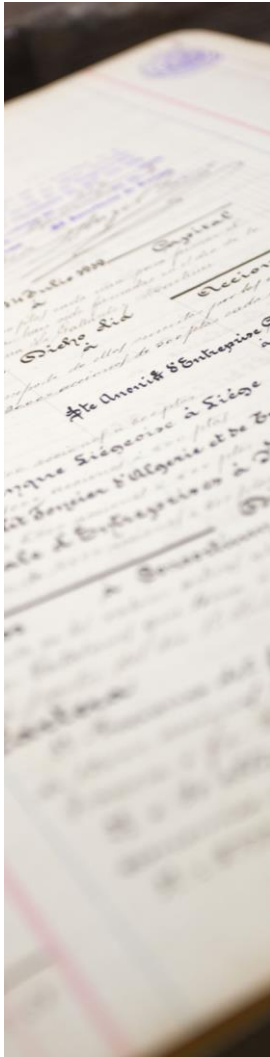
- Es disposa d'uns 30.000 originals de fotografies al Fons FGC de l'Arxiu Nacional de Catalunya (totes digitalitzades) i algunes addicionals, procedents de donacions i aportacions recents, al Centre de Documentació i Exposició Albert Vilalta.

Pel·lícules i vídeos

- Alguns originals es conserven en el Centre de Documentació i Exposició Albert Vilalta.

Biblioteca

- Es disposa de més de 600 llibres catalogats al Centre de Documentació i Exposició Albert Vilalta.

6. Exemples de documents i plànols

FERROCARRIL DE SARRIÀ A BARCELONA

AVISO

Se participa al público que a partir del día 1.º del actual esta Compañía está abierta en sus líneas, y tramo de ensayo, los siguientes servicios.

Tarifa especial a precios reducidos para Barcelona y Sitges. Manzanar y vicarías.

1.º clase—Barcelona al Ajacubus. Manzanar o vicarías. 015 ptas.
2.º clase—Barcelona al Ajacubus. Manzanar o vicarías. 010

Carreta de 50 plazas de 1.º clase de las Estaciones de la línea de Vallvidrera a vicarías.

Barcelona a Vallvidrera o vicarías.	pasajes 95
Prerona	35
Gracia	35
S. Gerardo	35
Manzanar	35
Bonanova	35

Carreta de 50 plazas de 2.º clase de las Estaciones de la línea de Vallvidrera a vicarías, especiales para coches, coches de cabal y sillas de las casas de Vallvidrera.

Barcelona a Vallvidrera o vicarías.	pasajes 50
Prerona	20
Gracia	20
S. Gerardo	20
Manzanar	20
Bonanova	20

Nota. Esta Compañía se reserva ELICAMENTE el derecho de modificar el Tarifario de Vallvidrera.

Nota. Sección de precios reducidos ida y vuelta entre el ferrocarril, Manzanar y Prerona de Vallvidrera en 2.º clase, reducidos solamente para los días festivos.

Barcelona—Vallvidrera o vicarías.	pasajes 1
Prerona	1
Gracia	1
S. Gerardo	1
Manzanar	1
Bonanova	1

Nota. Los precios de ida y vuelta de ida y vuelta desde cualquiera de las Estaciones de la línea de Vallvidrera a Barcelona o viceversa, reducidos para coches y sillas, serán en adelante en adelante a discreción de esta Compañía.

Barcelona 7 de Septiembre de 1910.—La Dirección.

Escritura

de

Constitucion

de la Compañía anónima

Compañía General de Ferrocarriles Catalanes

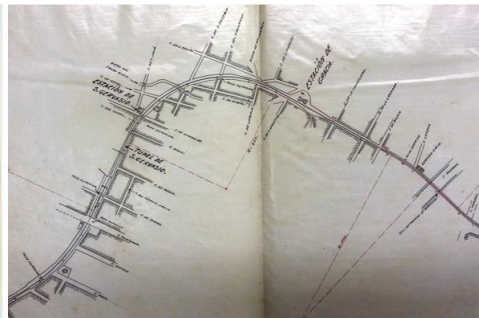
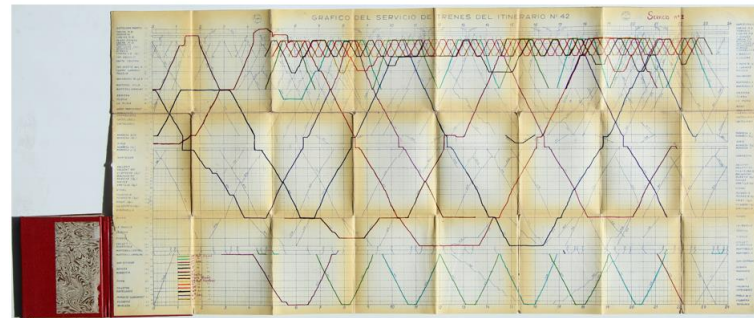
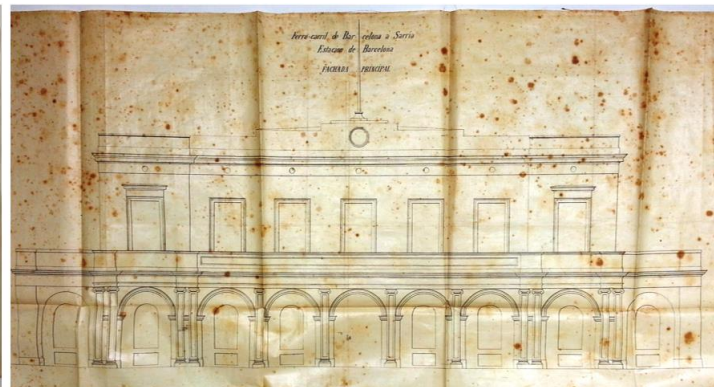
Autorizada

por el

Dr. D. Antonio Gallardo y Martínez

Notario del Ilmo. Colegio del Tribunal de la Audiencia de Barcelona con residencia en la Capital

en 14 de Julio de 1863.

7. Espais expositius

Espais expositius actuals d'FGC:

1. El Centre de Documentació i Exposició Albert Vilalta
2. L'espai "Cotxera de Rubí"
3. L'espai de la "Nau del tren històric del Vallès"
4. El Centre d'Interpretació del Ferrocarril
5. L'exposició "Gelida i el seu funicular"
6. L'exposició dels senyals mecànics antics de Balaguer
7. L'exposició de l'"Hangar de la Pobla de Segur"
8. L'"Exposició del Cremallera de Montserrat"
9. L'exposició "Geoparc de la Catalunya Central"
10. L'exposició "Material Mòbil del Cremallera"

11. Exposicions Vall de Núria

"Els Pastors i les seves Tradicions"

"Els Edificis de Vall de Núria"

"El Camí de Queralbs a Núria. Una Ruta Insòlita i Màgica"

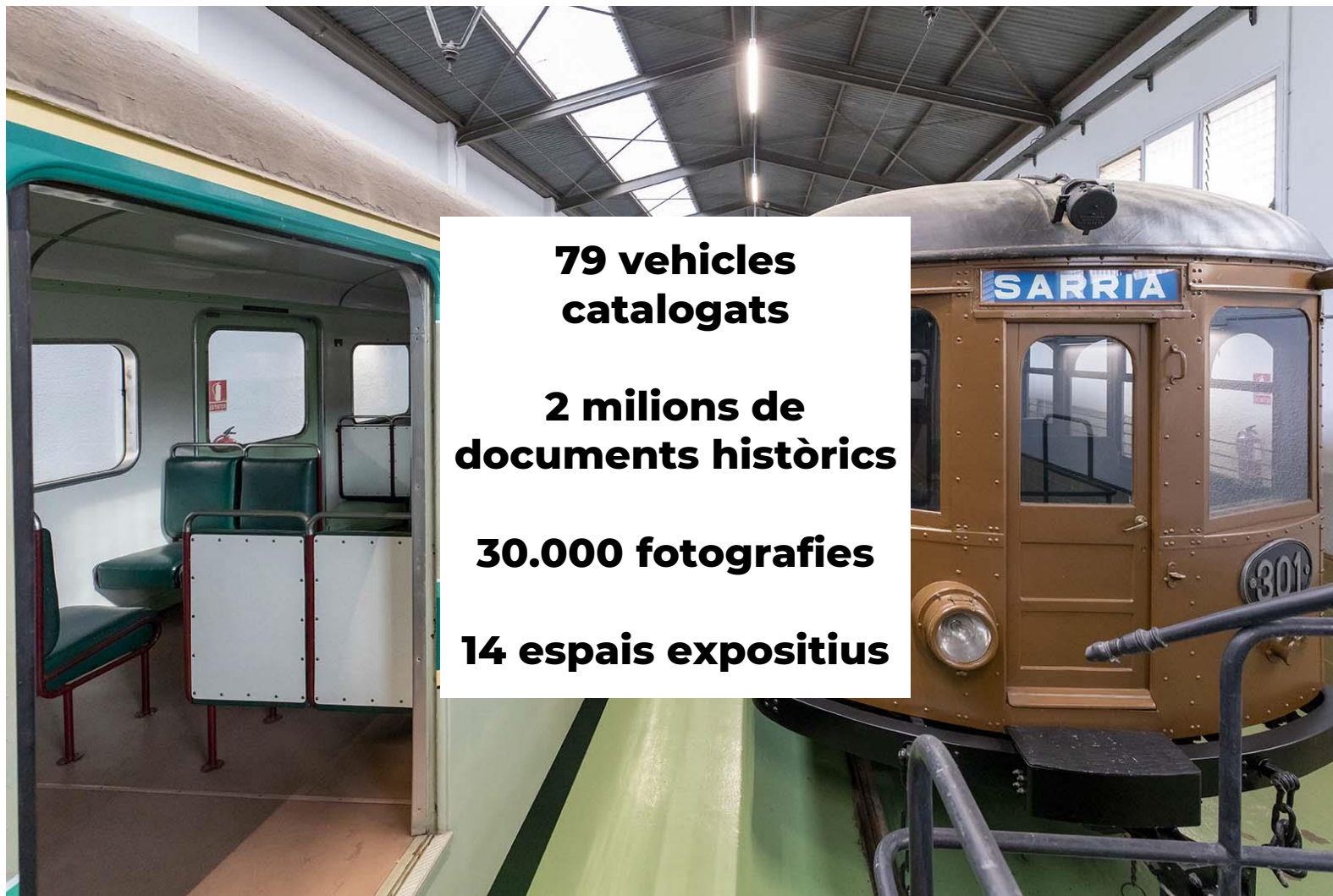
El Centre d'Interpretació de Vall de Núria

12. L'exposició "Ferrocarrils secundaris, industrials i turístics a la vall del Llobregat"

13. L'exposició d'astronomia i sala Starlight al Parc Astronòmic del Montsec

Nous recintes previstos:

1. L'exposició "Espai de la Via Mètrica" a Martorell Central

**79 vehicles
catalogats**

**2 milions de
documents històrics**

30.000 fotografies

14 espais expositius

8. Actuacions

L'Estratègia proposa actuacions en els següents àmbits:

- 1 Identificació del patrimoni
- 2 Preservació del parc de vehicles històrics
- 3 Trens històrics en funcionament
- 4 Espais expositius amb patrimoni
- 5 Web del Patrimoni d'FGC
- 6 Preservació del patrimoni documental
- 7 Estructuració de la gestió d'FGC Patrimoni
- 8 Col·laboració amb organismes i entitats del patrimoni històric

Objectes històrics exposats al Centre de Documentació i Exposició Albert Vilalta de Barcelona.

8. Actuacions

- 1 **Identificació del patrimoni**
 - Confecció dels inventaris i catàlegs pendents i actualització dels disponibles.
 - Completar els inventaris culturals de les unitats geogràfiques actuals.
- 2 **Preservació del parc de vehicles històrics**
 - Creació de nous espais per a la preservació i exposició del material mòbil històric i millora dels espais actuals.
 - Redacció de protocols d'actuació sobre la conservació dels béns.
- 3 **Trens històrics en funcionament**
 - Mantenir i consolidar els serveis oberts al públic de circulació de trens històrics a les línies Barcelona-Vallès (unitat 400), Llobregat-Anoia (cotxes de fusta), Cremallera de Núria (cotxe saló), Línia Lleida – La Pobla (Tren dels Llacs) i funicular de Gelida.
- 4 **Espais expositius amb patrimoni**
 - Creació de nous espais expositius i posada en valor dels espais ja existents, valorant la possibilitat de millora de la visibilitat i la qualitat.
 - Redacció de protocols d'actuació sobre la conservació dels béns.

8. Actuacions

5

Web del Patrimoni d'FGC

- Disposar d'una estructura de gestió, manteniment, actualització i millora.
- Incorporació dels arxius digitalitzats amb motiu d'exposicions commemoratives o altres.
- Possibilitat d'evolució del Web cap a un Museu Virtual d'FGC.

6

Preservació del patrimoni documental

- Digitalització de l'arxiu històric i preservació en un recinte adequat.
- Organització del fons audiovisual històric i actual.
- Consolidació del Centre de Documentació i Exposició Albert Vilalta com un centre de documentació de referència.

7

Estructuració de la gestió d'FGC Patrimoni

- Creació d'un grup de treball i d'una unitat de gestió autònoma del Patrimoni Històric d'FGC.

8

Col·laboració amb organismes i entitats del patrimoni

- Mantenir la col·laboració amb el Grup de Treball del Patrimoni Històric Ferroviari de Catalunya, així com amb organismes públics i entitats privades de l'àmbit.
- Valorar i gestionar la integració al Sistema Territorial del Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya.

9. Actuacions destacades

Auditoria d'espais expositius i sistematització de la seva inspecció

Durant 2021 s'ha fet una diagnosi i replantejament dels espais expositius per tal de millorar la seva visibilitat i qualitat, i per millorar també la seva posada en valor:

- Es proposa mantenir i consolidar els diferents espais expositius de tot el territori.
- Valorant la seva incorporació als circuits de programes pedagògics per a escolars i del turisme cultural, en el cas en que encara no ho estiguin.
- Per a cada espai caldrà de preveure la redacció i actualització periòdica dels corresponents protocols d'actuació sobre la conservació dels béns que incloguin. També dels protocols d'actuació en casos d'emergència.

Grua restaurada i exposada a l'estació de la Pobla de Segur.

9. Actuacions destacades

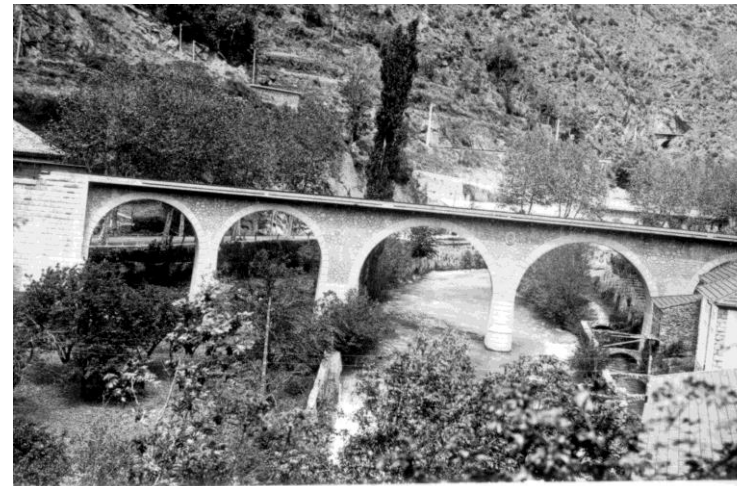
Inventaris del patrimoni cultural

L'Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural de Girona està portant a terme la realització de l'inventari del patrimoni cultural del ferrocarril de cremallera Ribes de Freser – Núria i de la Vall de Núria.

És el primer inventari d'una sèrie que es preveu que abasti les diferents línies i els diferents àmbits geogràfics d'FGC.

El pont sobre el Freser a Ribes i la Vall de Núria.

9. Actuacions destacades

Nou Espai de la Via Mètrica (Martorell Central)

Construcció d'una nova nau per a la preservació i exposició del material històric de la línia Llobregat-Anoia. Aquesta comptarà amb:

- Espai principal amb 3 vies de 100m i espais addicionals per a exposicions.
- Espais i vies exteriors per a càrrega/descàrrega de vehicles i connexió amb l'estació.

Es preveu la seva inauguració la primavera del 2022.

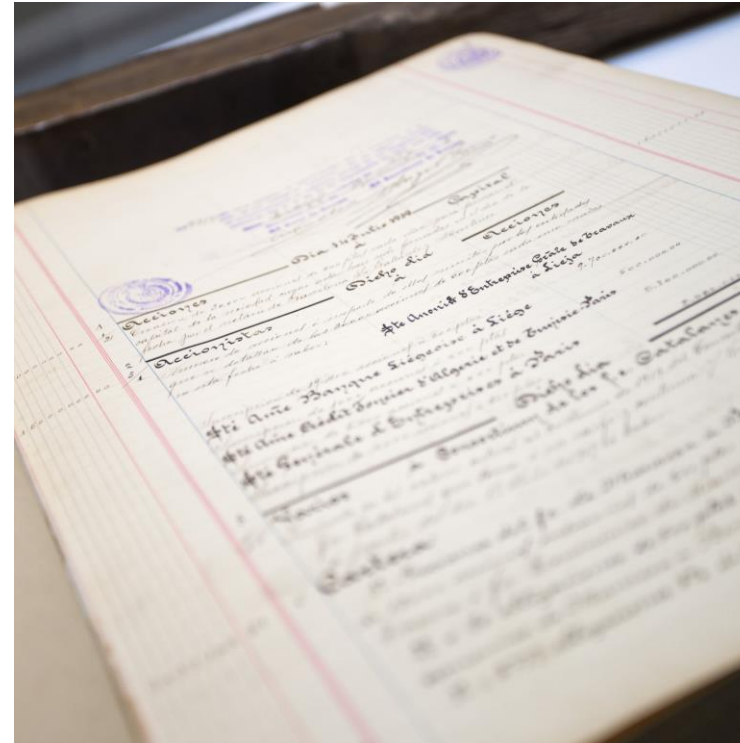
Disseny de l'interior de la futura nau de material històric.

9. Actuacions destacades

Digitalització de la documentació de l'arxiu

Actualment ja s'està treballant en la digitalització dels documents:

- Es requereix la digitalització de prop de 1.900.000 documents.
- Tasca en curs per part d'una empresa especialitzada.
- Es preveu la seva finalització el desembre del 2021.
- L'arxiu digital es transferirà a l'Arxiu Nacional de Catalunya per a que sigui accessible al públic i FGC conservarà una còpia per a fer-ne difusió.

Llibre d'actes del Consell d'Administració de la "Compañía General de Ferrocarriles Catalanes, S.A."

9. Actuacions destacades

Col·laboracions

FGC manté col·laboracions amb el sector associatiu, incloent diversos organismes públics i entitats sense ànim de lucre privades, que desenvolupen tasques relacionades amb la identificació, preservació i valorització del patrimoni històric ferroviari:

Grup de Treball del Patrimoni Històric Ferroviari de Catalunya

Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Cat.
Museu del Ferrocarril de Catalunya-FFE
Fundació TMB
Col·legi Oficial d'Enginyers Industrials de Cat.
Fundació per a la Preservació del Patrimoni Ferroviari i Industrial
Federació Catalana d'amics del Ferrocarril
Associació d'Amics del Ferrocarril de BCN

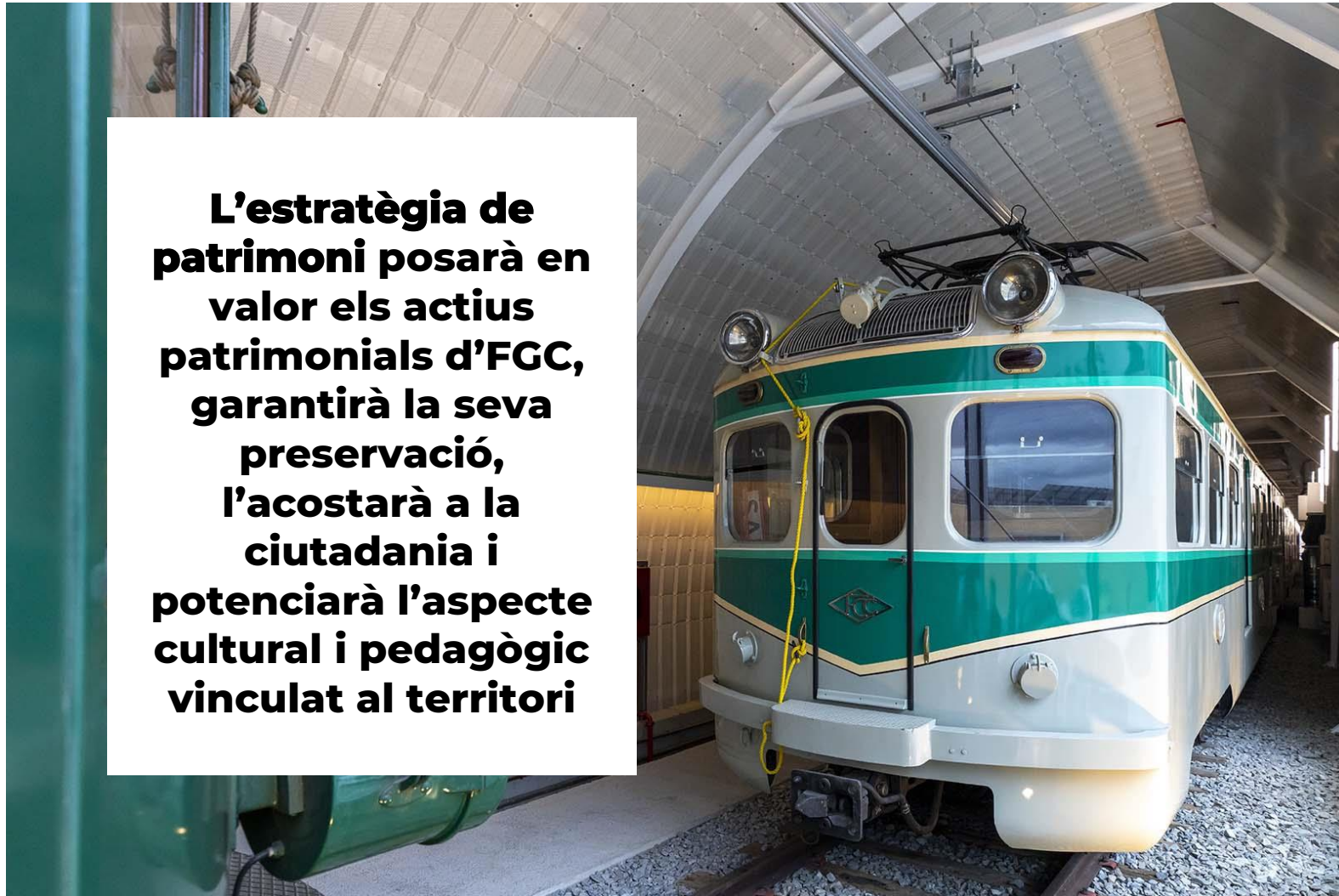
Organismes públics

La Fundación de los Ferrocarriles Españoles i el Museu del Ferrocarril de Catalunya (Vilanova i la G.)
Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Cat. (Terrassa)
Institut Català de Recerca en el Patrimoni Cultural (Girona)

Entitats privades

Fundació per a la Preservació del Patrimoni Ferroviari i Industrial (Móra la Nova)
Associació d'Amics del Ferrocarril de Barcelona
Federació Catalana d'Amics del Ferrocarril

L'estratègia de patrimoni posarà en valor els actius patrimonials d'FGC, garantirà la seva preservació, l'acostarà a la ciutadania i potenciarà l'aspecte cultural i pedagògic vinculat al territori

"La Nau del tren històric del Vallès", al Centre Operatiu de Rubí, on es preserva l'Automotor Brill 18 de l'any 1916, una unitat de la sèrie 400 construïda als anys 40 i una unitat de la sèrie 111 construïda a l'inici dels anys 80.